

PROSTOR

17 [2009] 2 [38]

ZNANSTVENI ČASOPIS ZA ARHITEKTURU I URBANIZAM
A SCHOLARLY JOURNAL OF ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING

POSEBNI OTISAK / SEPARAT | OFFPRINT

ZNANSTVENI PRILOZI | SCIENTIFIC PAPERS

348-357 ANA ČAVAR

TIPOLOŠKO I FUNKCIONALNO RAZDJELJIVANJE
STAMBENOG PROSTORA U POVIJESNOJ JEZGRI
DUBROVNIKA

PREGLEDNI ZNANSTVENI ČLANAK
UDK 728.1(497.5 DUBROVNIK)"13/15"

TIPOLOGICAL AND FUNCTIONAL DIVISION
OF RESIDENTIAL SPACE IN THE HISTORIC CENTRE
OF DUBROVNIK

SUBJECT REVIEWS
UDC 728.1(497.5 DUBROVNIK)"13/15"

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU, ARHITEKTONSKI FAKULTET
UNIVERSITY OF ZAGREB, FACULTY OF ARCHITECTURE

ISSN 1330-0652
CODEN PORREV
UDK | UDC 71/72
17 [2009] 2 [38]
211-460
7-12 [2009]

SL. 1. KNEZEV DVOR PRIMJER JE PALAČE S ATRIJEM. BUDUĆI DA SE RADILO O VRLO KRHKIM STRUKTURAMA KOJE NISU NADŽIVJELE POTRESE 1520. I 1667. GODINE, KNEZEV JE DVOR DANAS RIJEDAK OČUVANI PRIMJER TAKVOG TIPA STAMBENE GRADNJE.

FIG. 1 RECTOR'S PALACE EXEMPLIFIES THE PALACE WITH AN ATRIUM. SINCE SIMILAR STRUCTURES WERE RATHER FRAGILE AND HENCE DESTROYED IN THE EARTHQUAKES IN 1520 AND 1667, THE RECTOR'S PALACE MAKES TODAY A RARE SURVIVING EXAMPLE OF THIS RESIDENTIAL BUILDING TYPE.

ANA ČAVAR

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA KROATISTIKU
HR – 10000 ZAGREB, I. LUČICA 3

PREGLEDNI ZNANSTVENI ČLANAK

UDK 728.1(497.5 DUBROVNIK)"13/15"

TEHNIČKE ZNANOSTI / ARHITEKTURA I URBANIZAM

2.01.04 – POVIJEST I TEORIJA ARHITEKTURE
I ZAŠTITA GRADITELJSKOG NASLIJEĐA

HUMANISTIČKE ZNANOSTI / POVIJEST UMJETNOSTI

6.05.01 – POVIJEST I TEORIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI, ARHITEKTURE,
URBANIZMA I VIZUALNIH KOMUNIKACIJA

ČLANAK PRIMLJEN / PRIHVACEN: 24. 11. 2008. / 25. 11. 2009.

UNIVERSITY OF ZAGREB
FACULTY OF PHILOSOPHY
DEPARTMENT OF THE CROATIAN LANGUAGE AND LITERATURE
HR – 10000 ZAGREB, I. LUČICA 3

SUBJECT REVIEW

UDC 728.1(497.5 DUBROVNIK)"13/15"

TECHNICAL SCIENCES / ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING

2.01.04 – HISTORY AND THEORY OF ARCHITECTURE
AND PRESERVATION OF THE BUILT HERITAGE

HUMANITIES / ART HISTORY

6.05.01 – HISTORY AND THEORY OF FINE ARTS, ARCHITECTURE,
URBAN PLANNING AND VISUAL COMMUNICATION

ARTICLE RECEIVED / ACCEPTED: 24. 11. 2008. / 25. 11. 2009.

TIPOLOŠKO I FUNKCIONALNO RAZDJELJIVANJE STAMBENOG PROSTORA U POVIJESNOJ JEZGRI DUBROVNIKA

TYPOLOGICAL AND FUNCTIONAL DIVISION OF RESIDENTIAL SPACE IN THE HISTORIC CENTRE OF DUBROVNIK

**DRUŠTVENO RASLOJAVANJE
DUBROVNIK
SOCIJALNA EMULACIJA
SOCIJALNA TOPOGRAFIJA
STAMBENA TIPOLOGIJA**

**SOCIAL STRATIFICATION
DUBROVNIK
SOCIAL EMULATION
SOCIAL TOPOGRAPHY
RESIDENTIAL BUILDING TYPOLOGY**

Rad povezuje promjene u urbanom tkivu srednjovjekovnoga i ranonovovjekovnoga Dubrovnika s društvenim promjenama uzrokovanim povećanjem broja stanovnika, širenjem grada, jačanjem i razvojem komunalnih struktura te staleskim podjelama. U vezu se dovode tipovi stambenih zgrada sa strukturalnim osobitostima obitelji kao nukleusa cjelokupnog društva, društveno raslojavanje s funkcionalnom razdiobom stambenih dijelova grada i socijalna emulacija s novim arhitektonskim rješenjima.

The paper aims to associate urban changes in medieval and early modern Dubrovnik with social changes caused by the increased number of people, city expansion, development of communal structures and social classes. The connection has been made between residential building types and structural features of families which form the nucleus of entire society, social stratification and the functional division of residential areas as well as social emulation and newly constructed buildings.

NASTAJANJE GRADSKJE JEZGRE SREDNJOVEKOVNOGA DUBROVNIKA

FORMATION OF THE CITY CENTRE OF MEDIEVAL DUBROVNIK

Razdoblje 12. i 13. stoljeća vrijeme je intenzivne gradnje srednjovjekovnih gradova u cijeloj Europi. Tako na istočnoj obali Jadrana gotovo istodobno nastaju Dubrovnik, Hvar i Korčula.¹ Iako arheološki nalazi upućuju na to da su žarišta života na tim prostorima postojala i u kasnoj antici, Dubrovnik je tipičan srednjovjekovni grad. Razvio se iz bizantskog *kastruma* koji je utemeljen vjerojatno tijekom 6. stoljeća kao kontrolna točka plovidbe uz istočnu obalu Jadrana. Postupnim širenjem njegova teritorija i pripojenjem *burgusa*, naselja nastalog ispod srednjovjekovnoga grada, poslije *seksterija*² Sv. Petra Kaštelu, nastaje gradska jezgra, odakle je i proizišao razvojni impuls cijeloga grada. Urbaniziranje spomenutoga *burgusa* krajem 6. ili početkom 7. stoljeća dovodi se u vezu s legendom³ po kojoj je Dubrovnik utemeljen kao zbjeg za izbjeglo stanovništvo nakon rušenja Epidaura (današnji Cavtat). Spomenutu tvrdnju potkrjepljuje planirana, ortogonalna podjela ulica i blokova koju, kao nastavak urbane kulture antičkoga grada, u taj dio današnjega Dubrovnika prenose stanovnici Epidaura. Do sredine 10. stoljeća fortifikacijama je obuhvaćeno i područje Pustijerne,⁴ čime je gradski teritorij treći put proširen. Najintenzivnije preobrazbe grad doživljava tijekom 13. i 14. stoljeća kada se prostorno učeterostručio. Iz toga razdoblja, točnije iz 1309. godine, datira i prvi spomen podjele grada na seksterije Kašćio (Kaštel), Sv. Petar, Pustijerna, Sv. Vlaho, Sv. Marija i Sv. Nikola. Iako nije poznato

kada je točno takva podjela nastala, ona se dovodi u vezu s mletačkim utjecajem, odnosno prenošenjem njihova koncepta prostorne organizacije u Dubrovnik.⁵ Gradu je 1296. godine pripojen burgus Prijeko, čime je unutar fortifikacijskog sustava praktički zaokružen prostor današnje stare gradske jezgre (teritoriji dominikanskog i benediktinskog samostana pripojeni su mu početkom 14. stoljeća).⁶

STAMBENA TIPOLOGIJA SREDNJOVEKOVNOGA DUBROVNIKA

RESIDENTIAL BUILDING TYPOLOGY OF MEDIEVAL DUBROVNIK

Srednjovjekovni se grad u literaturi obično spominje kao pokazatelj društvene razvijenosti na određenome prostoru.⁷ Pritom su arhitektura i urbanizam uvijek odraz konkretnih životnih potreba njegova stanovništva. Kako se radi o prostorima na kojima urbani kontinuitet pratimo sve do današnjih dana, jasno je da su građevine tijekom stoljeća doživjele mnoge preinake, a to je najočitiije upravo na primjerima stambenih zgrada. One su vjerojatno u najvećoj mjeri podvrgnute preobrazbama koje nisu uvijek bile samo funkcionalne naravi, nego su često bile odgovor na zahtjeve pojedinog stila ili epohe. Ipak, bez obzira na sve promjene i regulacije koje su svojim intervencijama u prostoru izmijenile prvotnu sliku grada i usprkos prirodnim katastrofama, potresima i požarima koji su neke gradske dijelove promijenili iz temelja, u staroj gradskoj jezgri još su vidljivi ostaci prvotnih aglomeracija iz kojih su se s vremenom razvili kasniji tipovi stambenih zgrada.

Najstariji arhitektonski sklopovi bile su zatvorene jezgre nepravilna oblika,⁸ a sastojale su se od nekoliko stambenih i gospodarskih građevina. Spomenuti su sklopovi u kasnoj antici prodrli u gradove koji su izloženi sve izrazitijoj ruralizaciji i u njima su se zadržali sve do kraja 12. stoljeća, a često i duže. Radi se o stambeno-gospodarskim sklopovima koji su poredani oko zajedničkoga dvorišta, a s ulicom ih povezuje slijepi prilaz često utvr-

1 PLANIĆ-LONČARIĆ, 1980: 12

2 Mnogi su sredozemni gradovi toga razdoblja bili podijeljeni na četiri dijela (kvarta), a veći na šest dijelova. (BENYOVSKI, 2002: 83)

3 Predaja je utemeljena na spisima Konstantina Porfirogeneta, Tome Arhidakona, popa Dukljanina i nekih dubrovačkih kroničara. (JANEKOVIĆ-RÖMER, 1999: 41)

4 Samo ime dolazi od starolatinskog *Post terra* što je značilo *iza grada*. (BERITIĆ, 1958: 11)

5 BENYOVSKI, 2002: 83

6 BERITIĆ, 1958.; PEKOVIĆ, 1997.; PEKOVIĆ, 1998.

7 RAUKAR, 1997: 149

8 Planić-Lončarić naziva ih 'nepravilnim eliptoidnim blokovima'. Budući da blok pojmovno podrazumijeva pravilnost i ortogonalnost, prednost je dana izrazu 'zatvorene

den kućom-kulom ili vratima. Takav feudalni organizacijski princip zadržat će se u novijem tipu, pravilnu vlasteoskom bloku kakvi se grade u 11. i 12. stoljeću. Stambene jedinice, kao i gospodarski prostor, i u njemu su hijerarški organizirani. Najveći, obično ugaoni položaj, izravno povezan s komunikacijom, rezerviran je za vlasnika i njegovu obitelj. Linije zajedničkoga dvorišta prate nastambe služinčadi i robova koje se nalaze uz gospodarske prostore, obično spremišta za plodove u prizemlju bloka. Jačanjem gospodarstva dolazi do razdvajanja funkcija svojstvenih ruralnom životu od onih karakterističnih za urbani prostor pa iz gradova nestaju sadržaji vezani za zemljoradnju. Prostor unutar blokova, koji su im bili namijenjeni, prenamjenjuju se i postaju skladišta za robu, trgovine i obrtničke radionice.⁹

Takva je organizacija prostora zadovoljavala potrebe srednjovjekovne obitelji. Za razliku od današnjeg poimanja toga pojma, srednjovjekovna obitelj nije bila ograničena krvnim srodstvom, nego je obuhvaćala sve pojedince koji su bili ovisni o hranitelju obitelji,¹⁰ na što upućuje i sama etimologija riječi.¹¹ Drugim riječima, govorimo o zajednici koja je obuhvaćala roditelje i djecu, rođake (*ascendente, descendente i kolaterale*), sluge i robove.

Pravilni su blokovi smješteni u starijim dijelovima grada koji među prvima ulaze u sastav gradske jezgre. Zajedno s jačanjem komunalnih vlasti javlja se i potreba razbijanja takvih jezgri koje su citave dijelove grada činile nepristupačnim i neprohodnim. Kako je rast moći gradskih tijela obrnuto proporcionalan moći pojedinaca, ti su zahvati bili očit pokušaj slabljenja pojedinih vlastelina, a svodili su se na trasiranje ulica koje su prolazile kroz blokove.¹² Slobodan prostor koji su nekada zauzimala unutrašnja dvorišta koristi se za izgradnju stambenih zgrada i na taj se način djelomično nadoknađuje nedostatak slobodnog prostora u gradu koji postaje sve napučeniji ili se rjeđe na dobivenom prostoru grade građevine javne namjene. Dijelovi unutrašnjih dvorišta pretvarani su i u atrije vlasteoskih kuća. Ugovori o mnogim narudž-

bama izrade arhitektonske plastike potvrđuju da je u 14. stoljeću upravo takav tip gradnje bio čest.¹³

Raspadanje vlasteoskih blokova vremenski se podudara i s promjenama strukture obitelji, koje se u prvome redu očituju u slabljenju veza između hranitelja obitelji i služinčadi. Robove od toga doba sve više zamjenjuje plaćena radna snaga i najamni radnici koji svoje stambene potrebe često rješavaju unajmljivanjem kuće.¹⁴

DRUŠTVENO RASLOJAVANJE I NOVI TIP STAMBENE GRADNJE

SOCIAL STRATIFICATION AND A NEW TYPE OF RESIDENTIAL BUILDINGS

U 14. stoljeću dolazi do društvenog raslojavanja i definiranja staleških granica. Gradsko se stanovništvo dijeli na vlastelu i pućane. U rukama najvišega staleža koncentrirana je sva politička, a u početku i financijska moć. Daljnjim razvojem gospodarstva i trgovine izdvojit će se iz puka i sloj bogatih trgovaca koji će u uzusima svakodnevnog života nasljedovati vlastelu i izdvojiti se u vlastitu društvenu klasu tzv. 'dobrih građana'.¹⁵ Osim aristokracije i bogatih pućana u gradu žive i različiti obrtnici. Njihov je broj u uskoj vezi s veličinom izvangradskog područja. Ono se pak s jačanjem komunalne vlasti širi osobito u 15. i 16. stoljeću, čime raste i broj stanovnika koji gravitiraju gradu. Izvangradsko je područje u spomenutom razdoblju obuhvaćalo otoke Šipan, Lopud, Koločep, Mljet i Lastovo, Pelješac zajedno sa Stonom, prostor Primorja poznat i pod imenom *Terre nove*, koji je obuhvaćao priobalni pojas od Kurilova do Stona te Konavle od 1426. godine.¹⁶

Prema nekim procjenama Dubrovačka je Republika u prvoj polovici 15. stoljeća imala između 50.000 i 60.000 stanovnika, a njihov je broj do kraja stoljeća narastao na više od 80.000.¹⁷ Posljedica je toga i veći broj obrtnika kojih se stambene potrebe i financijska moć znatno razlikuju od potreba plemstva. Kao odgovor na njihove potrebe u gradu se pojavljuje nova stambena i gospodarska jedinica koja veličinom parcele i pripadajuće joj gradnje, kao i rasporedom prostorija, ima odlike tipskog objekta, a smještena je uz komunikaciju koja je uklopljena u pravilan raster gradskih ulica. Organizacijski princip u obliku stambenog niza pojavljuje se u Dubrovniku vjerojatno pod utjecajem Venecije, gdje ga susrećemo od 13. stoljeća. U Dubrovniku će se izrazitije koristiti u 14. i 15. stoljeću uvijek prilikom urbanizacije naselja namijenjenih jednakovrijednim stanovnicima.¹⁸ On je u gradu raspoređen na području Prijekog koje je strukturirano sustavom dvostrukoga niza, dvaju usporednih nizova međusobno odijeljenih kanalom. Radi se o prostoru koji

jezgre nepravilna oblika' kojim se, među ostalima, služi i Grujić. (GRUJIĆ: 2003-2004: 167)

9 PLANIĆ-LONČARIĆ, 1988-1989: 72

10 JANEKOVIĆ-RÖMER, 1994: 19

11 Od obitavati – živjeti na nekome mjestu; stanovati, boraviti, prebivati (Hrvatski enciklopedijski rječnik, 2003: 844)

12 PLANIĆ-LONČARIĆ, 1988-1989: 72; PLANIĆ-LONČARIĆ, 1990: 164

13 FISKOVIĆ, 1955: 69-70; GRUJIĆ, 2003-2004: 167

14 PLANIĆ-LONČARIĆ, 1988-1989: 72

15 PRLENDER, 1987: 278; JANEKOVIĆ-RÖMER, 1999: 231

16 GRUJIĆ, 1991: 15-16

17 VEKARIĆ, 1991: 19

18 PLANIĆ-LONČARIĆ, 1988: 33

Sl. 2. ŽUDIOSKA ULICA DANAS. U NJU JE 1546., KADA JE OSNOVAN, SMJEŠTEN GETO KOJI SE ŠIRIO SVE DO POTRESA 1667., IAKO SU ŽIDOVCI ŽIVJELI I IZVAN NJEGA.

FIG. 2 ŽUDIOSKA STREET TODAY. THE JEWISH GHETTO, FOUNDED IN 1546 AND GROWING IN SIZE UP TO THE 1667 EARTHQUAKE, WAS LOCATED THERE, ALTHOUGH THERE WERE JEWISH PEOPLE LIVING OUTSIDE IT.

prije nije bio gusto izgrađen pa urbanizacija nije zahtijevala pregradnju i prenamjenu postojećih građevina. Taj je tip gradnje zastupljen i u nekim starijim gradskim dijelovima, ali ondje je on rezultat zahvata u prostor i naknadnih regulacija. Na tim se mjestima spomenuta stambena jedinica prilagođava standardima vlastele i bogatih pučana. Prostorna ograničenost naslijeđene srednjovjekovne parcelacije rješava se rastom pripadajuće joj gradnje u visinu i spajanjem susjednih čestica.¹⁹ Ostatak takve regulacije u staroj gradskoj jezgri nalazimo na dijelu Pustijerne i prostoru oko starih Rupa.²⁰

ODRAZ DRUŠTVENOGA RASLOJAVANJA U PROSTORU

SOCIAL STRATIFICATION REFLECTED IN THE ORGANIZATION OF SPACE

U 15. stoljeću gradi se i na prostoru Pila. Urbanistička organizacija na Pilama odraz je profesionalnoga grupiranja u gradu. Kako su prve statutarne intervencije u urbanističko tkivo grada provedene u 13. stoljeću, a staleži se oformljuju tek 30-ih godina 14. stoljeća, nije došlo do podjele grada na prostore namijenjene samo vlasteli.²¹ Ono što se ipak može zamijetiti jest grupiranje vlastele u pojedinih dijelovima grada. Razlog tome, ističe Janeković-Römer,²² nije bio odvajanje od pučana, već povezanost društvenog statusa i patrimonija. Vlastela nije često napuštala prostore grada u kojima je živjela, a vlasništvo nad nekretninama, osobito nad palačama u gradskom središtu, bilo je izuzeto iz miraznoga sustava i one su se nasljeđivale samo patrilinearno. U Dubrovniku nisu također vidljive rodovske podjele unutar zidina jer status vlastele u Republici nije bio upitan, kao ni njihova prava. Ipak, kako je brojnost roda proporcionalna njegovoj moći, nove se palače često grade u blizini mjesta na kojem su smještene prethodne obiteljske zgrade. Staleške se razlike očituju, naravno, i u samom izgledu i veličini građevine, ali i u njezinu položaju. Vlasteoske se zgrade nalaze na reprezentativnim položajima u gradu. One se od ostalih građevina razlikuju izgledom i arhitektonskim rješenjima, kao i ukrasima i grbovima kao simbolima kontinuiteta.

O svojevrsnoj funkcionalnoj razdiobi prostora u gradu ('zoningu') ipak možemo govoriti, osobito od 15. stoljeća kada „stanovanje u određenim dijelovima grada dobiva statusno značenje”.²³ Doba je to kada počinje i intenzivnija gradnja na Pilama. Urbanistička organizacija na spomenutom području odraz je profesionalnoga grupiranja unutar grada. Kao što se vlastela grupira u određenim četvrtima i u blizini prijašnjih obiteljskih gradnji, tako se i obrtnici grupiraju – više u ulice negoli u

četvrti. Njihovo grupiranje pritom nije uvijek potaknuto profesionalnim razlozima, jer proizvodnja nije industrijalizirana nego još uvijek individualna. Na to često utječe i karakter posla odnosno smještaj blizu tržnice, gradske luke ili vode zbog potreba proizvodnje. Jedan od razloga grupiranja određenih zanimanja jest smještanje tzv. prljavih zanimanja izvan užega gradskog središta. U srednjovjekovnim se gradovima naime tzv. 'prljava' zanimanja često smještaju izvan grada. Kategorizacija 'prljavih'²⁴ zanimanja nije pritom vezana samo za srednjovjekovne atavističke tabue – primjerice tabu krvi, koji onda nepoželjnim čini ne samo zanimanja mesara²⁵ i krvnika nego i liječnika.²⁶ Ona obuhvaća i poslove vezane za tabu nečistoće, zbog kojeg prljava zanimanja postaju i ona bojitelja tkanina, kuhara, pralja itd. Posljedice su takvih uvjerenja premještanja 'prljavih' i nedostojnih poslova i zanimanja izvan užega gradskog središta, odnosno iz istočnoga dijela grada u blizinu luke gdje su u ranom srednjem vijeku u Dubrovniku bili smješteni zanati.²⁷ Na spomenutu kategorizaciju, točnije na njihovo premještanje, sasvim su sigurno utjecale i određene fizičko-tehnološke potrebe zanata, primjerice smještanje kožara i kovača uz vodu.²⁸

Prostor Pila tako postaje prostor na kojem su smješteni proizvođači sapuna, lumbardi, zvonara, kositrenih ploča, radionice u kojima se proizvodi staklo, zatim ljevači topova, kožari²⁹ i manufakture sukna koje od 15. stoljeća postaju važnom granom dubrovačkoga gospodarstva.³⁰ U 15. se stoljeću naime intenzivira proizvodnja sukna pa se za potrebe rastuće djelatnosti organizira prostor njegove proizvodnje. Stambene se potrebe radnika rješavaju izgradnjom stambenih nizova, uglavnom drvenih kuća jednostavne tlocrtne sheme i

¹⁹ U literaturi se ističe kako se do 17. stoljeća spajaju samo parcele u nizu, dok se nakon potresa čestice spajaju i s onima u nasuprotnom nizu pa tako nastaju građevine znatno nepravilnijeg tlocrta, ali s razvijenijim prostornim konceptom jer spajanje dviju susjednih parcela nije rješavalo problem nedostatne dubine čestice. (GRUJIĆ, 1997: 71)

²⁰ PLANIĆ-LONČARIĆ, 1980: 17

²¹ Osim Kneževa dvora prostor rezerviran samo za vlastelu i strance bila je i gradska Luža. (JANEKOVIĆ-RÖMER, 1999: 338)

²² JANEKOVIĆ-RÖMER, 1999: 339

²³ GRUJIĆ, 1995: 202

²⁴ O 'prljavim' zanimanjima vidi: LE GOFF, 1998: 408-416

²⁵ Na određenje koji je posao prljav često je osim higijene utjecao i čimbenik predstavlja li određena djelatnost smetnju ostalom stanovništvu u gradu. Tako primjerice pariški parlament u 14. st. donosi odredbu da se životinje trebaju ubijati izvan grada. (MARINOVIC-UZELAC, 1978: 95)

²⁶ Od 14. st. članovima vlasteoskih obitelji zabranjuje se bavljenje mesarskim zanatom, a te se odredbe u 15. st. pooštavaju. (JANEKOVIĆ-RÖMER, 1999: 277)

²⁷ GRUJIĆ, 2003-2004: 166

²⁸ MARINOVIC-UZELAC, 1978: 96. Ipak, treba napomenuti da je u trgovačkom gradu poput Dubrovnika smještaj blizu carinarnice bio od većega značenja, pa se Kovačka i Zlatar-

prostorno ograničene unutrašnjosti. Zanati koji ostaju u užemu gradskom središtu jesu primjerice postolari, kojih su se radionice i trgovine nalazile u Ulici među crevjari (danas Ulica od puča).³¹

Iz 15. stoljeća, točnije iz 1409. godine, datira i prva odredba koja određuje gdje u gradu trebaju stanovati prostitutke.³² Naime u statutu grada iz 1272. godine, kao ni u kasnijim odredbama općine, sve do početka 15. stoljeća ne pokušava se ograničiti prostor njihova djelovanja iako zapisi kriminalnoga suda govore kako su prostitutke cijelo to vrijeme prisutne u gradu.³³

Treba spomenuti da je i liječničko zanimanje u određenoj mjeri bilo 'lokalizirano'. Za razliku od ostalih zanimanja, mogli bismo reći da je liječnički poziv u srednjovjekovnom i novovjekovnom Dubrovniku bio djelomice određen i konfesionalno. Vlasteoskom je staležu bilo zabranjeno baviti se liječenjem³⁴ i Republika je potrebe za liječnicima zadovoljavala ugovorima sa strancima. Mnogi od njih bili su Židovi, osobito od druge polovice 16. stoljeća.³⁵ Židovi se krajem 15. stoljeća u većem broju naseljavaju na područje Republike pa se za potrebe njihova stanovanja 1546. organizira geto koji se smješta u današnju Žudiosku ulicu, a bivšu Lojarsku, u četvrti Prijeko.

Na području Prijekoga stambene se potrebe žitelja rješavaju izgradnjom kuća s ustaljenim unutrašnjim rasporedom. U prizemlju su se nalazila dva poslovna prostora u koje se smještaju radionice i trgovine, a stambeni se prostor nalazio u gornjim dijelovima kuće. Broj katova nije bio točno utvrđen.³⁶ Takve su kuće tijekom 14. stoljeća dobile niske polukatove između trgovine ili radionice i stambenih prostora, te između krova i tavana. Radilo se

o niskim, pratećim katovima koji su dopunjavali postojeće, glavne, i na taj način rasčlanjivali ograničen unutrašnji prostor takvih gradnji. Ta će se rješenja tijekom 14. i 15. stoljeća sustavno primjenjivati na većini stambenih građevina ovoga tipa.³⁷

Nedostatak demografskih podataka (prvi popis iz 1464. nije sačuvan) onemogućuje kvantitativnu analizu i analizu strukture obrtničkih obitelji. No, Janeković-Römer³⁸ ističe da je zbog životnih potreba obiteljima obrtnika, radnika i služinčadi svojstveniji bio jednostavan tip obitelji. Te se obitelji obično zasnivaju tek kada oba supružnika ostvare određeni oblik financijske samostalnosti, što za sobom povlači i manju dobnu razliku među supružnicima, kao i kasnije stupanje u brak. Osim toga siromaštvo je čimbenik koji je nedvojbeno kočio demografski razvoj jer su i žene morale privređivati pa nisu ni imale uvjeta za brojne obitelji koje su bile imperativ u vladajućem sloju. Ugovori također pokazuju da su brakovi ovoga društvenog razreda obično započinjali najmom ili kupnjom kuće.

ULOGA SOCIJALNE EMULACIJE U ARHITEKTONSKIM RJEŠENJIMA

THE ROLE OF SOCIAL EMULATION IN ARCHITECTURE

Ukorijenjenost u tradiciju dubrovačkoga plemićkog staleža dovela je do izgradnje građevina koje su stilski i prostorno međusobno veoma nalikovale ustaljenim prostornim rješenjima, izgledom pročelja, opremom itd. Time se objašnjava brojnost primjera gotičko-renesansnog stila u Dubrovniku, koji je prevladavao sve do kraja 16. stoljeća. No s vremenom se povećava popis zanimanja nedostojnih plemstva, a jedno je od njih bila i trgovina na malo. Trgovina je u Dubrovniku bila glavni izvor zarade jer zemljoposjed, zbog svoje ograničenosti i rascjepkanosti, to nikada nije mogao postati. Povlačenjem aristokracije iz trgovine na malo, njihovo mjesto zauzimaju 'dobri građani' kojih financijska moć sve više raste. Porastom kupovne moći oni se izdvajaju iz puka formirajući vlastit društveni stalež koji u načinu života nasljeduje vlastelu. Budući da su staleške granice u Dubrovačkoj Republici bile nepropusne, pučani nisu imali pristup vlasti bez obzira na financijsku moć. Tako pozivanje na tradiciju postaje ključnim argumentom staleškoga izdvajanja u trenutku kada financije to više nisu mogle biti.

Bogato se pučanstvo zato okreće obrazovanju u znatno većoj mjeri od plemstva, školuje se izvan granica Republike i u većoj mjeri dolazi u kontakt s inovacijama. Zahvaljujući njima, u gradu se grade prve prave renesansne palače.³⁹ Mogli bismo tako reći da su odstupanja od ustaljenih arhitektonskih rješenja,

SL. 3. SKOČIBUHINA PALACA NA PUSTIJERNI, IZGRAĐENA IZMEĐU 1549. I 1553. GODINE, DANAS JE JEDAN OD NAJREPRESENTATIVNIJIH PRIMJERA RENESANSNE STAMBENE GRADNJE U DUBROVNIKU. VLASNIK, TOMO STJEPKOVIĆ SKOČIBUHA, PUČANIN I BRODOVLAŠNIK, PODIŽE JE NA PUSTIJERNI, DIJELU U KOJEMU SU SMJEŠTENE MNOGE VLASTEOSKE GRADNJE. ELEMENTI KOJI SE POJAVLJUJU NA PROČELJU, U TO DOBA IZNIMNI U DUBROVNIKU, PRISUTNI SU U RIMU, VENECIJI I FIRENCI VEĆ U PRVOJ POLOVICI 16. STOLJEĆA.

FIG. 3 SKOČIBUHA PALACE IS TODAY ONE OF THE MOST REPRESENTATIVE RENAISSANCE RESIDENTIAL BUILDINGS IN DUBROVNIK. THE PALACE OWNER TOMO STJEPKOVIĆ SKOČIBUHA, A COMMONER AND SHIP OWNER HAD IT BUILT BETWEEN 1549-53 IN PUSTIJERNA, THE QUARTER THAT FEATURES NUMEROUS ARISTOCRATIC BUILDINGS. THE FACADE ELEMENTS REGARDED IN THAT TIME EXCEPTIONAL IN DUBROVNIK HAD IN THE FIRST HALF OF THE 16TH CENTURY ALREADY BEEN PRESENT IN ROME, VENICE AND FLORENCE.

ska ulica, koje sredinom 16. st. većinom nastanjuju zlatari i kovaci, nalaze na prostoru Prijekoga uza samu Sponzu.

²⁹ Za razliku od Planić-Lončarić, Stojan navodi kako je sredinom 16. stoljeća velik broj kozara živio na Pelinama i u drugim otmjenim dijelovima grada jer je kozarski obrt, zbog velike uporabe kože u svakodnevnom životu, bio unosno zanimanje. (STOJAN, 2007: 21)

³⁰ PLANIĆ-LONČARIĆ, 1980: 119

³¹ STOJAN, 2007: 38.

³² „... od doma ser Marina Crijevića do ograde hospicija ser Marina Bodacića, te od ulice koja ide prema moru sve do linije polovice grada.” (RAVANČIĆ, 1998: 125)

³³ RAVANČIĆ, 1998.

³⁴ JANEKOVIĆ-RÖMER, 1999: 190

³⁵ U Dubrovniku je od 1324. do 1617. djelovalo 14 židovskih liječnika. (MIOVIĆ, 2005: 24)

³⁶ MIOVIĆ, 2005: 14

³⁷ PLANIĆ-LONČARIĆ, 1988: 36

³⁸ JANEKOVIĆ-RÖMER, 1994: 22-23

³⁹ Određenje 'palača' treba uzeti u kontekstu onodobnoga Dubrovnika u kojem prostorna ograničenost cestice, kao i nedostatak slobodnoga prostora, onemogućuje razvoj tlocrtno sheme. Zbog toga se renesansne palače u Dubrovniku ne mogu uspoređivati s palačama u, primjerice, onodobnoj Italiji. (GRUJIĆ, 1997: 69)

tlocrtnih shema i tipskih pročelja u renesansnom Dubrovniku posljedica socijalne emulacije, odnosno natjecanja među društvenim staležima. Dio građanstva tako svoj statusni hendikep nadoknađuje inovativnim arhitektonskim rješenjima pokušavajući se na taj način etablirati u društvu.⁴⁰

ZAKLJUČAK

CONCLUSION

Rast i razvoj grada posljedice su društvenih promjena koje se najviše odražavaju na arhitekturi, osobito onoj namijenjenoj stambenim potrebama i radu. Razdoblje 12. i 13. stoljeća vrijeme je intenzivne i planirane gradnje naselja u cijeloj Europi. Velik broj gradova izgrađenih na istočnoj i zapadnoj obali Jadrana, te u prostorima koji su s jadranskim bazenom povezani trgovačkim putovima, Planić-Lončarić⁴¹ svrstava u 'jadranski' tip naselja. Poveznica tih međusobno uvelike različitih gradova upravo je „prostorna jedinica namijenjena stanovanju i radu”.⁴²

Neupitno je da je društveni čimbenik snažno utjecao na razvoj i izgled urbane matrice. S određenim stupnjem komunalnog razvoja društvene se razlike počinju znatnije ogledati i u stambenim prostorima. Najprije se radilo o nešto razvijenijim prostornim rasporedima, da bi poslije došlo i do uslozjavanja tlocrtne sheme. Društvene su se podjele odrazile i na stambenu tipologiju. Tako se u srednjovjekovnome Dubrovniku javlja tipski oblik

stambene gradnje u trenutku kada raste broj stanovništva zbog širenja izvangradskog područja. Riječ je o gradnjama kojima se zadovoljavaju stambene potrebe samo gradskog stanovništva – stambenom nizu. Budući da je proces rada bio vezan za mjesto stanovanja, time se ujedno oblikuje i socijalni prostor grada.

Konsolidacija plemstva i razvoj gospodarstva doveli su i do funkcionalne razdiobe stambenih predjela u gradskom središtu iako o klasičnom 'zoningu' u srednjovjekovnom Dubrovniku ne možemo govoriti. Posljedica je toga i smještanje 'prljavih' poslova izvan užega središta grada na periferiju, čime se, zbog nedjeljivosti stambenog i radnog prostora, ponovno utječe na socijalnu komponentu gradskog prostora. Ipak, povezanost razvoja društva i stambenih zgrada najocitija je vjerojatno na primjeru gradskih palača. Renesansna palača kao nov element dubrovačke stambene tipologije javlja se krajem 16. stoljeća. U trenutku kada financijski čimbenik prestaje opravdavati staleške podjele, uloga tradicije postaje vrijednosna i distinktivna. Ta inovacija u stambenoj tipologiji predstavlja tako očit pokušaj suprotstavljanja bogatoga građanstva tradicionalnim rješenjima gotičko-renesansnog stila, ali i pokušaj njihove društvene afirmacije.

Iako je izgled stambene jedinice, kao i tlocrtne shema u gusto izgrađenom gradu kakav je bio srednjovjekovni i renesansni Dubrovnik, uvjetovan naslijeđenim prostornim rješenjima

⁴⁰ GRUJIĆ, 1988: 67

⁴¹ PLANIĆ-LONČARIĆ, 1980: 11

⁴² PLANIĆ-LONČARIĆ, 1980: 12

te ograničen srednjovjekovnom parcelacijom i nedostatkom prostora unutar fortifikacijskog obruĉa – oni ipak podliježu mijenama i odraŹavaju potrebe obitelji kao temeljnoga nukleusa društva. SloŹenije tlocrtne sheme i razvedeniji prostorni koncepti karakteristiĉni su za obitelji sloŹenije strukture, tj. one bolje društvenog i financijskog statusa, dok je nedostatak kupovne moći uvjetovao jednostavniju obiteljsku strukturu i skromnija prostorna rješenja unutar stambenih jedinica.

Sredinom 16. stoljeća završava i doba najintenzivnije izgradnje grada. Promjene koje se događaju u drugoj polovici 16. i u 17. stoljeću vezane su uglavnom za obnove privatnih gradevina kojih proĉelja postaju reprezentativnija. Korjenite promjene grad doŹivljava nakon potresa 1667. godine, u kojem su mnogi njegovi dijelovi bili veoma oštećeni ili potpuno razrušeni. Iako se obnovom u što većoj mjeri pokušavaju saĉuvati postojeće strukture – kako zbog nedostatnih financijskih sredstava, tako i zbog teŹnje oĉuvanja modela uspostavljenog u prethodnim stoljećima – izgled grada, pa i izvangradskoga podruĉja, mijenja se. Odnosi se to osobito na dijelove koji su bili teško oštećeni u potresu. Rijeĉ je o prostorima zapadno od katedrale, gdje nastaje novi trg, danas Gundulićeva poljana, i Pustijerni⁴³ koja je u 13. stoljeću strukturirana tipologijom dvostrukoga niza, dvama usporednim nizovima kuća meĉusobno odijeljenim kanalom, to jest klonĉinom. Do potresa 1667. godine nedostatak stambenoga prostora u vlasteoskim kućama i kućama bogat

tih pućana rješavao se uglavnom spajanjem susjednih ĉestica u istome nizu ili rastom u visinu, a nakon 1667. spajaju se ĉestice i u nasuprotnom nizu, ĉime nastaju razvijenije, ali i nepravilnije tlocrtne sheme.⁴⁴ Kriza koja se osjeća već u 18. nastaviti će se i u 19. stoljeću. Zbog toga ni promjene koje se u gradu događaju nisu rezultirale znaĉajnijim narušavanjem tkiva i postojećih struktura.⁴⁵

SL. 4. PRIJEKO JE STRUKTURIRANO SUSTAVOM DVAJU USPOREDNIH NIZOVA KUĆA MEĉUSOBNO ODIJELJENIH KANALOM ILI KLONĉINOM. NASELJAVAGA UGLAVNOM JEDNAKOVRIJEDNO GRADSKO STANOVNIŠTVO, IZMEĉU OSTALOGA ZLATARI, KOVAĆI, LOJARI ITD.

FIG. 4 THE URBAN STRUCTURE OF PRIJEKO IS FORMED BY TWO PARALLEL ROWS OF HOUSES DIVIDED BY A CANAL (KLONĉIN). IT WAS POPULATED MAINLY BY CITIZENS OF THE SAME CLASS INCLUDING GOLDSMITHS, BLACKSMITHS, TALLOW MAKERS ETC.

43 PRELOG, 1978: 30

44 GRUJIC, 1997: 71

45 PRELOG, 1978: 30

LITERATURA

BIBLIOGRAPHY

1. BENYOVSKI, I. (2002.), *Društvena uvjetovanost razvoja gradskog prostora: Trogir 1250.-1450.*, disertacija, Filozofski fakultet, Zagreb
2. BERIĆ, L. (1958.), *Urbanistički razvitak Dubrovnika*, Zavod za arhitekturu i urbanizam Instituta za likovne umjetnosti JAZU, Zagreb
3. FISKOVIĆ, C. (1955.), *Prvi poznati dubrovački graditelji*, JAZU, Historijski institut, Dubrovnik
4. GRUJIĆ, N. (1988.), *Reprezentativna stambena arhitektura*, u: *Katalog Zlatno doba Dubrovnika: 65-75*, Zagreb
5. GRUJIĆ, N. (1991.), *Ladanjska arhitektura dubrovačkog područja*, Institut za povijest umjetnosti Sveučilišta i Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb
6. GRUJIĆ, N. (1995.), *Kuća „savršenog trgovca” po Benediktu Kotruljeviću*, „Dubrovnik”, 6/4: 198-212, Dubrovnik
7. GRUJIĆ, N. (1997.), *Ranjinina kuća u Dubrovniku od XV. do XX. stoljeća*, „Peristil”, 39: 69-84, Split
8. GRUJIĆ, N. (2003.-2004.), *Knežev dvor u Dubrovniku prije 1435. godine*, „Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji”, 40: 149-170, Split
9. JANEKOVIĆ-RÖMER, Z. (1994.), *Rod i grad*, Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, Zavod za hrvatsku povijest FF-a u Zagrebu, Dubrovnik
10. JANEKOVIĆ-RÖMER, Z. (1999.), *Okvir slobode*, Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, Zagreb-Dubrovnik
11. LE GOFF, J. (1998.), *Civilizacija srednjovjekovnog Zapada*, Golden marketing, Zagreb
12. MARINOVIĆ-UZELAC, A. (1978.), *Socijalni prostor grada*, Liber, Zagreb
13. MILOVIĆ, V. (2005.), *Židovski geto u Dubrovačkoj Republici: 1546.-1808.*, HAZU, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, Zagreb-Dubrovnik
14. PEKOVIĆ, Ž. (1997.), *Urbani razvoj Dubrovnika do 13. stoljeća*, „Dubrovnik [časopis za književnost i znanost]”: 166-207, Dubrovnik

IZVORI

SOURCES

15. PEKOVIĆ, Ž. (1998.), *Dubrovnik: nastanak i razvoj srednjovjekovnoga grada = la fondation et le développement de la ville médiévale*, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, Split
16. PLANIĆ-LONČARIĆ, M. (1980.), *Planirana izgradnja na području Dubrovačke Republike*, Centar za povijesne znanosti, Odjel za povijest umjetnosti, Zagreb
17. PLANIĆ-LONČARIĆ, M. (1988.), *Organizacija prostora, Urbanizam*, u: „Katalog Zlatno doba Dubrovnika”: 33-41, Zagreb
18. PLANIĆ-LONČARIĆ, M. (1988.-1989.), *Zajednički prostori stambenih zona srednjovjekovnog Dubrovnika*, „Radovi instituta za povijest umjetnosti”, 12-13: 65-75, Zagreb
19. PLANIĆ-LONČARIĆ, M. (1990.), *Ceste, ulice i trgovci srednjovjekovnog Dubrovnika*, „Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji”, 29: 157-168, Split
20. PRELOG, M. (1978.), *Urbanistički razvoj Dubrovnika*, „Peristil”, 21: 127-130, Split
21. PRLENDER, I. (1987.), *Društveni sustav*, u: „Katalog Zlatno doba Dubrovnika”: 278, Zagreb
22. RAUKAR, T. (1997.), *Hrvatsko srednjovjekovlje*, Školska knjiga, Zagreb
23. RAVANČIĆ, G. (1998.), *Prilog poznavanju prostitucije u Dubrovniku u kasnom srednjem vijeku*, „Radovi – Zavod za hrvatsku povijest”, 31: 123-130, Zagreb
24. STOJAN, S. (2007.), *Slast tartare*, HAZU i Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, Zagreb-Dubrovnik
25. VEKARIĆ, N. (1991.), *Broj stanovnika Dubrovačke Republike u 15., 16. i 17. stoljeću*, „Anali zavoda za povijest umjetnosti u Dubrovniku”, 29: 7-22, Dubrovnik
26. *** (2003.) *Hrvatski enciklopedijski rječnik* [ur. ANIĆ, V.], Novi Liber, Zagreb

IZVORI ILUSTRACIJA

ILLUSTRATION SOURCES

- Sl. 1., 4. Foto: Željko Tutnjević, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku
Sl. 2., 3. STOJAN, 2007.

SAŽETAK

SUMMARY

TYPOLOGICAL AND FUNCTIONAL DIVISION OF RESIDENTIAL SPACE IN THE HISTORIC CENTRE OF DUBROVNIK

Dubrovnik is an example of a typical medieval town. It grew out of a Byzantine castrum (later Kaštel) founded most likely during the 6th century as a maritime checkpoint on the eastern coast of the Adriatic. A gradual merger of the quarters outside the medieval town (burg) and Kaštel led to the formation of the city centre which, in turn, became the basis for the subsequent development. The origin of the city is also related to the legend about the establishment of Dubrovnik as a refuge for the people of destroyed Epidaurus (present Cavtat), which was based, among other, on the written records of Konstantin Porfirogenet, Thomas the Archdeacon and the priest of Doclea (*pop Dukljanin*). The legend is attested by the urban matrix of the district (*seksterija*) of St Peter which was brought to that part of present Dubrovnik by the people of Epidaurus as a continuing form of the culture of the ancient city. The most extensive spread and transformation of the city took place during the 13th and 14th centuries when it quadrupled in size. In 1296, it spread out to Prijeko burg thus demarcating the space of the present Old City, with the exception of the territory taken by the Dominican and Benedictine monasteries since they were included into the city centre in the beginning of the 14th century. The year of 1309 saw the first mention of the city's division into the districts of Kaštel, St Peter, St Blasius, St Mary and St Nicholas. The division came as a result of the influence and adoption of the Venetian concept of spatial organisation. Venetian influence was particularly strong from 1205 to 1358 when Dubrovnik acknowledged its supreme authority, and it was felt even later, primarily in the organisation of the government as an aristocratic republic. From 1358 to 1526 and under the protection of the Hungarian king Dubrovnik enjoyed the period of its greatest prosperity and became a free city-state, and from 1358 a republic. In 1526 under the acknowledged subjugation of the Ottomans Dubrovnik paid a tribute as the price of its freedom. The stagnation period during the 17th century and the large 1667 earthquake were a setback for Dubrovnik. From 1684 the city was under the Austrian protection. Napoleon's army entered Dubrovnik in

1806 and two years later the Republic officially ceased to exist.

The paper examines the changes in the urban fabric of Dubrovnik caused by the development of communal structures, classification of society, the spread of the city and its surrounding area and influx of people into the city, and it tries to establish relationship between a building typology and functional division in the city and social development. It shows the development of the building typology, in other words, the transformation of the first irregular formations to regular architectural complexes in the late Middle Ages. The oldest architectural complexes were irregular closed off nuclei, that is, residential and farm complexes lined around a common courtyard. This principle of organization was retained in the later type, the regular aristocratic block in which the owner's rooms were connected directly to the street while the rooms of servants and slaves, together with the farm buildings, were lined around the common courtyard. Such a spatial organisation is associated with the characteristics of the medieval family. The concept of family did not at the time comprise only people of kin but also all individuals dependent upon the breadwinner. The disappearance of aristocratic blocks is related to the communal consolidation, but also to the changes of the family structure which manifested itself through the weakening of the connection between the family provider and servants. Increased number of building types, which came after the construction of residential row houses, was, in turn, associated with an increase in the number of citizens with equal rights. The spread of the neighbouring areas around the city caused not only a rise in the number of people in the city, but also those who gravitate towards it. Housing needs of the growing number of craftsmen within the city walls were met by constructing residential row houses – new type of residential and economic unit with standardized characteristics, situated along the road which formed part of the regular grid of streets. Such buildings of simple floor plan and the interior of confined space were intended for the families of craftsmen whose num-

ber was probably not too big. Row houses were more frequently built in the city in the 14th and 15th centuries during the urbanisation of the city parts intended for citizens of equal rights, but they can be found even in some older parts. The paper thereby indicates the modifications of the buildings in those older parts, such as bigger height and expansion onto the neighbouring plots, with which they were accommodated to the standards of the highest social circles, hence resolving the problem of the limited medieval land division.

In the 1330s new classes were formed. There was no division of the city space exclusively intended for the aristocracy. Still, new aristocratic palaces were frequently built in the vicinity of older family buildings. They also had representative location and were differentiated from other buildings by the appearance of their facades and architectural designs. The paper also examines the impact of social stratification on the shaping of the city's social space, especially the one which was the result of differentiation of commoners on the basis of their assets. In other words, economic development led to the rise of the stratum of richer commoners – bourgeoisie. That was, in turn, related to the emergence of Renaissance palaces in the end of the 16th century which represented an innovation compared to the prevailing buildings in the mixed Gothic and Renaissance style.

However, the functional division of the city's residential parts was most evident in the grouping of craft occupations, more often in one street than quarter. The 15th century saw construction activities in the Pile area where urban layout also indicated professional grouping. Pile was the location of various trades, and the housing needs of the workers were met by the construction of standardized houses of simple floor plan and confined interior space. The functional division can also be associated with the location of certain "squalid" occupations outside the fortifications, in the Pile area, and it is also manifested in the act of determining precise spots within the city walls which were to be places for prostitution or the ghetto established in 1546.

ANA ČAVAR

BIOGRAFIJA

BIOGRAPHY

ANA ČAVAR, dipl. kroatist i dipl. hispanist. Školovala se u Zagrebu gdje je 2005. godine diplomirala na Filozofskom fakultetu. Od 2006. godine polaznica je Poslijediplomskoga sveučilišnog doktorskog studija „Hrvatske kulture“. Od 2007. godine znanstvena je novakinja na Odsjeku za kroatistiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu.

ANA ČAVAR, BA (Hons) Croatian and Spanish. She obtained a BA degree in 2005 from the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb. From 2006 she has been enrolled in the doctoral post-graduate programme in Croatian culture. She has been employed as research assistant at the Department of the Croatian language and literature.

